

ממגילת העצמאות למדינת כל אזרחיה

**מסמך "ממלכתיות"
הקוד החדש של צה"ל
ניתוח משמעויות**

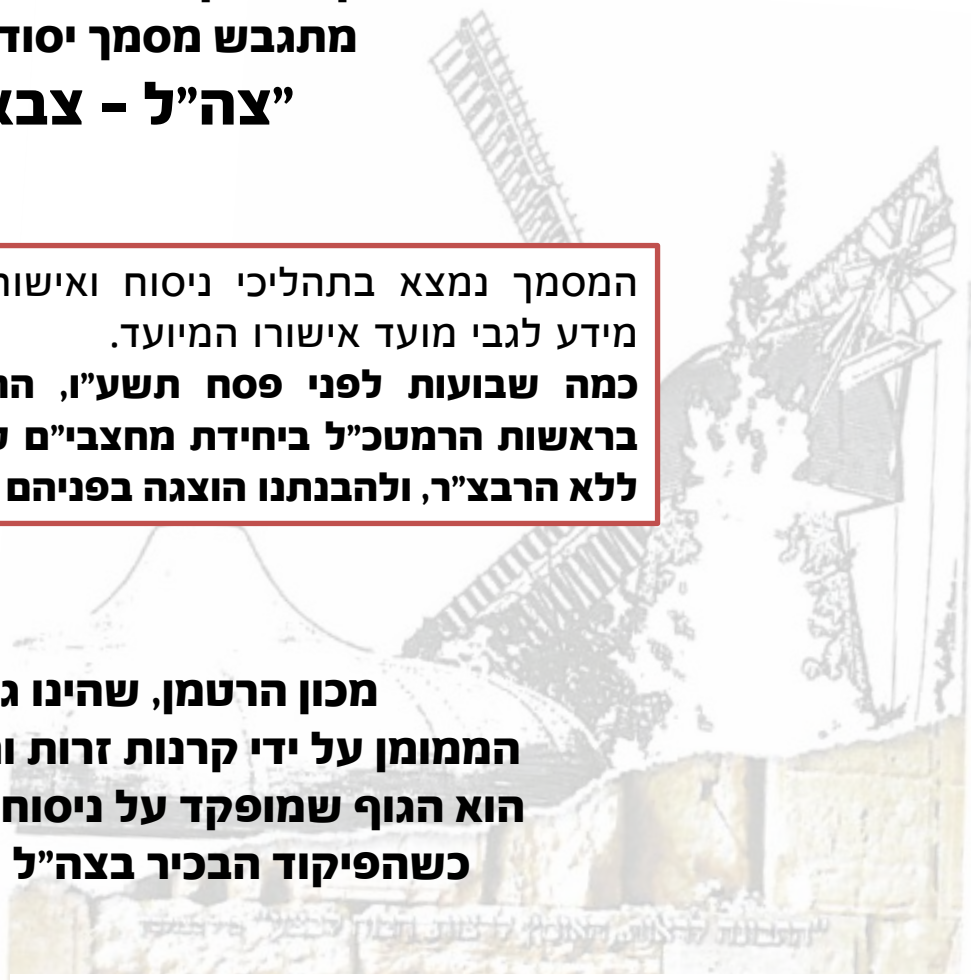

במכון הרטמן ויחידת מחצבי"ם של חיל החינוך, מתגבש מסמך יסוד הנושא את השם: "צה"ל - צבא ממלכתי"

המסמך נמצא בתהליכי ניסוח ואישור מתקדמים, אך אין בידינו מידע לגבי מועד אישורו המיועד.
כמה שבועות לפני פסח תשע"ו, התכנסו חברי פורום מטכ"ל בראשות הרמטכ"ל ביחידת מחצבי"ם לשיח בנושא ה"ממלכתיות", ללא הרבצ"ר, ולהבנתנו הוצגה בפניהם טיוטת מסמך זה.

**מכון הרטמן, שהינו גוף חיצוני פרטי,
הממומן על ידי קרנות זרות והקרן החדשה לישראל,
הוא הגוף שמופקד על ניסוח הקוד החדש של צה"ל,
כשהפיקוד הבכיר בצה"ל מגיע לשמוע ולאשר**

"צה"ל נדרש לפעול בחברה בה היקף הקונצנזוס סביב העקרונות היסודיים של טובת הכלל הולך ומצטמצם, ואילו התחרות בין הקבוצות השונות בחברה על קידום האינטרסים שלהן מחריפה..."
(מתוך טיוטת המסמך)

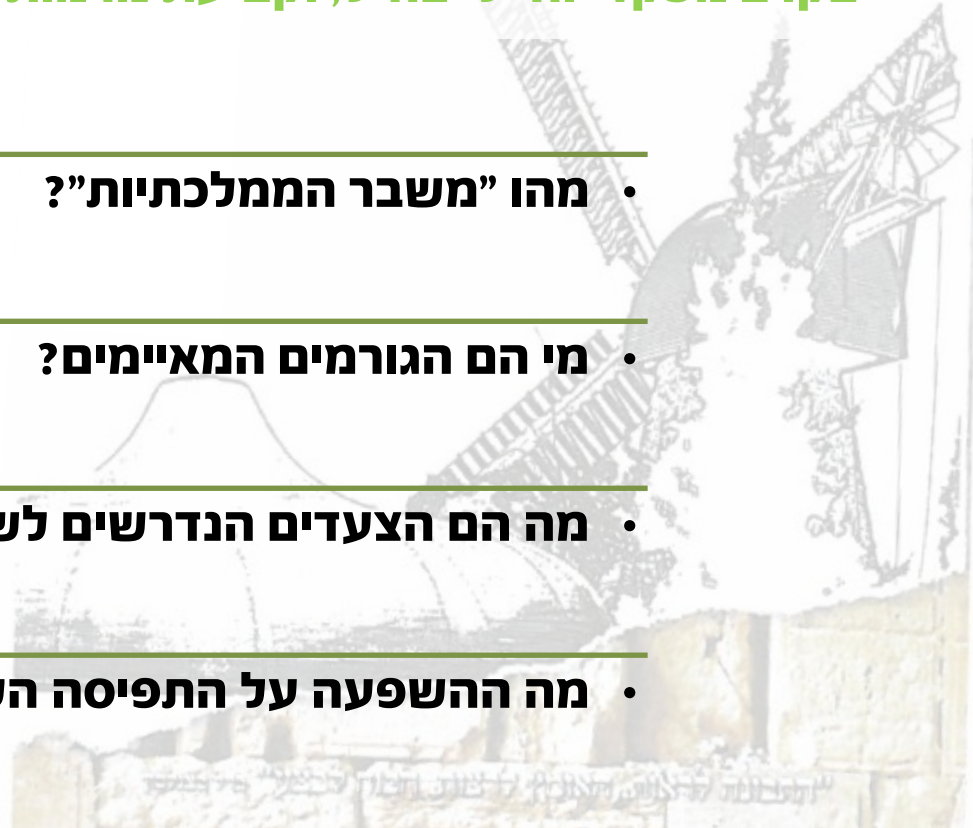
בראיית מחברי המסמך, החברה בישראל וצה"ל בפרט מצויים ב"משבר ממלכתי". יש צורך למנוע את ההתפוררות ע"י הסדרה והטמעה של מושג "הממלכתי" בקרב מפקדי וחיילי צה"ל, וקביעת נורמות מעשיות בהתאם.

• מהו "משבר ממלכתי"?

• מי הם הגורמים המאיימים?

• מה הם הצעדים הנדרשים לשמירה על הממלכתי?

• מה ההשפעה על התפיסה הלאומית?

"מגילת העצמאות" - מגילת המדינה היהודית

"בארץ-ישראל קם העם היהודי, בה עוצבה דמותו הרוחנית, הדתית והמדינית, בה חי חיי קוממיות ממלכתית, בה יצר נכסי תרבות לאומיים וכלל-אנושיים והוריש לעולם כולו את ספר הספרים הנצחי."

"זכות זו הוכרה בהצהרת בלפור מיום ב' בנובמבר 1917 ואושרה במנדט מטעם חבר הלאומים, אשר נתן במיוחד תוקף בין-לאומי לקשר ההיסטורי שבין העם היהודי לבין ארץ-ישראל ולזכות העם היהודי להקים מחדש את ביתו הלאומי."

"השוואה שנתחוללה על עם ישראל בזמן האחרון, בה הוכרעה לטבח מיליונים יהודים באירופה, הוכיחה מחדש בעליל את ההכרח בפתרון בעית העם היהודי מחוסר המולדת והעצמאות על-ידי **חידוש המדינה היהודית בארץ-ישראל**, אשר תפתח לרווחה את שערי המולדת לכל יהודי ותעניק לעם היהודי מעמד של אומה שוות-זכויות בתוך משפחת העמים."

"לפיכך נתכנסנו, אנו חברי מועצת העם, נציגי הישוב העברי והתנועה הציונית, ביום סיום המנדט הבריטי על ארץ-ישראל, ובתוקף זכותנו הטבעית וההיסטורית ועל יסוד החלטת עצרת האומות המאוחדות אנו מכריזים בזאת על **הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל**, היא מדינת ישראל."

"מתוך בטחון בצור ישראל הגנו חותמים בחתימת ידינו לעדות על הכרזה זו..."

מגילת העצמאות קובעת באופן ברור - מדינת ישראל הינה מדינה יהודית. היא ביתו הלאומי של העם היהודי למימוש זכותו הטבעית וההיסטורית. **מסמך ה"ממלכתיות" כופר באמירות אלו כהנחות יסוד, ומעמעם אותן.** על פי מסמך זה לא ניתן לעשות שימוש במונח "מדינה יהודית" בצה"ל, כיוון שאינו נושא אופי "ממלכתי"

”ממלכתיות” כתחליף ל”לאומיות”

”...ישראל היא מדינת הלאום הדמוקרטית של העם היהודי, על כל גווניה,
ובה בעת היא מדינת כל אזרחיה...”
(מתוך טיוטת המסמך)

המושג ”ממלכתיות” הוטבע כתחליף למושג ה”לאומיות”, שאינו מתאים למדינה שיש בה תושבים בני לאומים שונים, ואף לא כל בני הלאום היהודי מתגוררים בה.

(מתוך טיוטת המסמך - הערת שוליים בעמוד הראשון)

המסמך מגדיר את מדינת ישראל כ”מדינת הלאום הדמוקרטית של העם היהודי”, בצורה מדוייקת כדי לא להשתמש בהגדרתה כ”מדינה יהודית”:

”כל תפיסה מפורטת יותר המוצגת כתפיסה יחידה הבאה בחשבון בדבר אופי המדינה מועדת להטיה פוליטית או אידיאולוגית...”
(מתוך טיוטת המסמך)

המסמך מכיר במדינת ישראל כ”מדינת כל אזרחיה”

**חיזוק הזהות היהודית אינו מועיל לרוח הלחימה.
כל סממן ”יהודי” במובנו המסורתי עלול להתפרש כ”דתי” ולכן אין הצדקה לקיומו בתוך צבא ”ממלכתי” משום הפגיעה בעקרון ה”נייטרליות”**

(על פי מאמרו של פרופ' אסא כשר, שמובא במסמך כבסיס ערכי לתפיסת ”הממלכתיות”)

לדוגמא: קריאת פרק תהילים, יזכור אלוקים, ואל מלא רחמיים - בטקס אזכרה צבאי העצמת זהות יהודית (תודעה יהודית) ע”י הרבנות הצבאית ”האורתודוקסית”
חיזוק רוח לחימה ערב יציאה לקרב מתוך אמונה ומקורות תורניים

השלכות תפיסת ה"ממלכתיות"

"אופי המשימות אליהם נדרש הצבא, אופי השירות בצה"ל ומעמדו של צה"ל בחברה הישראלית מחייב הבנה מלאה של ערך הממלכתיות"
(מתוך טיוטת המסמך)

ממלכתיות כמצפן ערכי הנותן מקום לסרבנות במקרה של חשש מפגיעה באמון הציבור או לכידות הצבא

"השלכה שלילית של פעולה עתידית על לכידות הצבא או על אמון הציבור בצה"ל היא שיקול רלבנטי נגד עשייתה"

(מתוך טיוטת המסמך)

המסמך קובע כי דמוקרטיה איננה רק כלי לביטוי שלטון העם, אלא ערך בפני עצמו
"ישראל היא מדינה דמוקרטית: דמוקרטיה היא שיטת ממשל וסדרי שלטון, אך גם תפיסת עולם ערכית.. בהתאם לכך, המחויבות לזכויות האדם והאזרח היא עיקרון מרכזי בכל משטר דמוקרטי"

(מתוך טיוטת המסמך)

על פי המסמך, "ממלכתיות" היא המצפן הערכי בצה"ל

המסמך קובע כי נדרשת התנהגות "ממלכתית" גם כלפי האזרח
"הצבא נדרש להתנהגות ממלכתית... ובהתנהלות הצבא מול בני אדם שאינם אזרחי המדינה ותושביה, בין שהם אזרחים ובין שלא"

(מתוך טיוטת המסמך)

ההסברה בצה"ל מחויבת לפרשנות הקיצונית ביותר של ערך הפלורליזם
"עמדה אידאולוגית שתפקידה לחזק את רוחו ואמונתו של החייל חייבת להביא לידי ביטוי מרחב של גישות שמשקפות את אותו עיקרון ולא להקנות הגמוניה לעמדה מסוימת בלבד"

(מתוך טיוטת המסמך)

”ממלכתיות” כעימות מול הציבור הדתי

”לאחרונה, חל מעבר ברור מערכים קולקטיביים להעדפת ועליית משקלם של שיקולים אישיים ומגזריים על פני השיקול הממלכתי הכולל...” (מתוך טיוטת המסמך)

”המגזריות” ממנה חוששים מחברי המסמך, איננה מנוסחת במפורש כלפי המגזר הדתי בלבד, אך ניתן להבין כי ”יחסי דת-ממלכתיות” זהו הנושא בו מבקש המסמך לטפל:

תפיסות המסמך בחלקן מתבססות על מאמרו של פרופ' אסא כשר שנקרא ”דת וממלכתיות בצבא של מדינה יהודית ודמוקרטית”

תכני סדנת ”ממלכתיות” של השתלמות מחצבי”ם, שמטרתה להטמיע את ערכי המסמך, מתמקדים בעיקר במגזר מסוים - הציונות הדתית

עדויות מלמדות כי המרצים מרבים להשתמש בניתוח דוגמאות של יחסי דת-צבא, וישנה התמקדות לאורך הסדנה בתכנים ועמדות של הציונות הדתית. לדוגמא, מודלי ”ממלכתיות” שקיבלו מיקוד באחת ההרצאות:

הרב שמואל טל (”אנטי ממלכתיות”)

הרב צבי טאו (”ממלכתיות גאולית מתבדלת”)

הרב אלי סדן (”ממלכתיות גאולית משתלבת”)

(מתוך הרצאה בסדנת מחצבי”ם)

במסמך מודגש הצורך לבלום השתלטות של מגזר על צה”ל

”לאינטרס הכללי ולמרחב הציבורי חשיבות רבה ויש להגן עליהם מפני השתלטות של קבוצות או מגזרים שינצלו את המרחב הציבורי לתועלתם, תוך פגיעה באינטרס הכללי”

(מתוך טיוטת המסמך)

ההשתלמות המרכזית של מחצבי"ם מיועדת לקציני צה"ל בדרגת אל"ם ומקביליהם בגופי בטחון נוספים. כמו כן בחלק מהסדנאות ישנה הקצאה לתקני משרד החינוך (מנהלי בי"ס, מפקחים).

מטרת ההשתלמות:

חיזוק תפיסת התודעה והפעולה הממלכתית בקרב מפקדי צה"ל הבכירים

סגל ההשתלמות:

יוסף (פומי)
פומרנץ

מולי וייץ

יעקב
קסטל

המרצים המשתתפים:

פרופ' ניר
קידר

ד"ר שרגא
בראון

מר מאיר
קראוס

תא"ל אבנר
פז-צוק

גב' תהילה
נחלון

ד"ר יגיל
אנגלהרד

ד"ר אדולפו
רויטמן

פרופ' מומי
דהן

רס"ן רינת
משה

ד"ר זאב לרר

סא"ל (במיל')
כתרי מעוז

ד"ר מיכה
גודמן

פרופ' עדיאל
שרמר

מר הלל מאל

השתלמות לבכירים: "ממלכתיות"

מנושאי ההשתלמות:

- מהי ממלכתיות?
- המרחב הציבורי
- כלכלה וחברה
- צבא העם - ההיגיון הממלכתי
- ממלכתיות בפיקוד
- ביטויים של ממלכתיות במרחב
- הצה"לי - ניתוח מתחים

סיור בהיכל הספר - "הגבעה השניה"

בנוסף, התקיימה הרצאה בנושא **ירושלים** במהלכה הציג ד"ר רויטמן תמונה של העיר העתיקה, ושאל:

**"לזה הדתיים יכולים להתחבר.
אבל אנחנו,
למה אנחנו יכולים להתחבר?"**

כתשובה, הוצגה **התפיסה החדשה**:

הגבעה המזרחית מול הגבעה המערבית.
הגבעה המזרחית זו העיר העתיקה.
הגבעה המערבית זה בית המקדש החדש שלנו-
הכנסת, בית המשפט, מוזיאון המדע.
וקודש הקדשים - היכל הספר ...
זה המקום שכל עם ישראל יכול להתחבר.
צריך להתחיל לעבור לגבעה הזו.

במהלך השתלמות "ממלכתיות" של מחצבי"ם, מתקיים סיור והרצאה במוזיאון ישראל, תחת הכותרת: "הניסיונות להבניית תודעה ממלכתית בימיה הראשונים של המדינה", בהדרכת האוצר של היכל הספר, ד"ר אדולפו רויטמן.

במהלך הסיור בהיכל הספר מוצגות המגילות הגנוזות של "עדת היחד" - כת קטנה ובדלנית בימי בית שני.
המדריך, ד"ר רויטמן סקר את "עדת היחד", והעניק משמעותית רלוונטית לימינו:
**"אולי נשליך את זה גם לעולם שלנו?
למשל הרפורמים - עכשיו שמים אותם
בצד, מי אמר שהם לא הזרם? התגלו כאן
כתבים עתיקים שהם לא לפי הזרם
האורתודוקסי, מי אמר שזה לא הזרם?"**

המעייין בתמונת השער של הפנקס המחולק למשתתפים בסדנת מחצבים יבין כי זהו המסר שמובע בה